

Eleonora Gonda-Soroczyńska

**UDZIAŁ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ
W ROZWOJU ZIEM GÓRSKICH**

***THE PARTICIPATION OF LOCAL COMMUNITY
IN THE MOUNTAIN LANDS DEVELOPMENT***

Streszczenie

W opracowaniu omówiono udział społeczności lokalnej w rozwiązywaniu współczesnych problemów ziem górskich. Partycypacja społeczna to ważny proces demokratyczny. Odgrywa ona istotną rolę w rozwiązywaniu współczesnych problemów rozwoju nie tylko ziem górskich, ale i podgórskich, nizinnych, nadmorskich. Problematyka ta została przedstawiona na podstawie przykładu Ziemi Łądeckiej, a zwłaszcza małego miasta Łądek Zdrój, siedziby gminy (6140 stałych mieszkańców). Miejscowość położona jest na Ziemi Kłodzkiej, na wysokości 440–480 m n.p.m., pomiędzy Górami Żłotymi a Krowiarkami, w dolinie rzeki Białej Łądeckiej. Teren przynależy geograficznie do Sudetów Południowo-Wschodnich. W demokratycznym kraju, jakim jest Polska w szczególności winno zwracać się uwagę na udział społeczeństwa w kształtowaniu i pielęgnowaniu przestrzeni, dbałość o ład przestrzenny. Tylko przy aktywnym udziale społeczności lokalnych właściwie mogą być rozwiązywane określone problemy przestrzenne związane z rozwojem miast i wsi, ich odnową, rewaloryzacją i rewitalizacją. Wdrażając zrównoważony rozwój do planowania i gospodarowania przestrzenią jakże istotne są formy aktywności społecznej. Przedmiotem analizy były również mechanizmy partycypacji społecznej jako narzędzia zarządzania, czynnik pewności tak ważny przy podejmowaniu każdego nowego przedsięwzięcia. Wskazano trzy pola tworzenia możliwości i rozwijania partycypacji społecznej (dostęp do informacji; udział w procesie podejmowania decyzji; dostęp do środków prawnych i administracyjnych). Przedstawiono aktywny udział społeczności lokalnych w konsultacjach społecznych stanowiących klucz pozytywnych przemian w przestrzeni. Zwrócono również uwagę na jej słabości, wdrażając zrównoważony rozwój do planowania i gospodarowania przestrzenią. Skrótowo wskazano rozwiązania dotyczące partycypacji społecznej stosowane w tzw. „starych krajach UE”. Na szczególną uwagę zasługuje instytucja mediatora społecznego, chroniąca przed konfliktami pomiędzy uczestnikami dyskusji dotyczących

zagospodarowania, organizacji w przestrzeni. Mówiąc o partycypacji społecznej, należy zwrócić uwagę na podstawowe uwarunkowania rozwoju przestrzeni, zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne, tak by już od samego początku procesu planistycznego wszystko właściwie ułożyć, uporządkować, zaplanować, ku zadowoleniu społeczności lokalnych.

Słowa kluczowe: partycypacja, planowanie przestrzenne, system planowania przestrzennego, ład przestrzeni, udział społeczeństwa

Summary

In the study there has been discussed the participation of local community in solving contemporary problems of mountain lands. Public participation is an important democratic process. It plays an important part in solving the contemporary development problems not only of mountain lands but also of submontane, lowland, seaside ones. The issues have been presented on the basis of the example of Lądek Lands, especially a small town of Lądek Zdrój, the commune seat (6140 permanent inhabitants). The town is located on the Klodzko Lands, at the altitude of 440-480 metres above sea level, between the Golden Mountains and Krowiarki in the valley of Biała Lądecka river. Geographically the land is affiliated to the South-East Sudeten. In the democratic country, as Poland is, a particular attention should be paid to the community participation in forming and cultivating the space, care for spatial order. Certain local spatial problems connected with town and village development, their renewal, restoration and revitalization may be solved only with the active participation of local communities. While implementing balanced development to planning and spatial management very important are the forms of social activity. The subject of analysis were also the mechanisms of social participation as the management tool, the factor of certainty so important in undertaking every new project. Three fields of creating possibilities and developing social participation (information access, participation in the process of decision making, access to legal and administrative measures) were presented. Active participation of local communities in social consultations being the key of positive changes in space was presented. A special attention was paid to its weakness, while implementing balanced development to planning and spatial management. Some solutions applying to social participation used in so called "old EU countries" were briefly pointed out. A special attention deserves the institution of social mediator, protecting against the conflicts between the participants of the discussion concerning management, organization of the space. While talking about social participation one should pay attention to basic determinants of spatial development, both external and internal, so as from the very beginning of the planning process everything would be properly arranged, put in order, planned, to the satisfaction of local communities.

Key words: participation, spatial planning, spatial planning system, space order, community participation

WPROWADZENIE

Demokratyczny kraj, jakim jest Polska, winien w sposób szczególny zwrócić uwagę na udział społeczeństwa w kształtowaniu i pielęgnowaniu przestrzeni, w dbałości o ład przestrzenny [Gawryszewska 2005]. Bez partycypacji społecznej nie może być mowy o właściwym rozwiązywaniu określonych problemów przestrzennych, w tym współczesnych problemów rozwoju ziem górskich, rozwoju wsi i miast górskich, bacząc na ich zrównoważoną odnowę [Poczbut 2005]. Istotne są formy aktywności społecznej, wdrażając zrównoważony rozwój do planowania i gospodarowania przestrzenią. Częściej zorganizowana, niekiedy spontaniczna, ma bezpośredni wpływ na działalność rządzących i gospodarujących przestrzenią. Udział społeczny, zwłaszcza na etapie planowania, to wszelka dobrowolna aktywność jednostek i grup społecznych. Można postawić znak równości pomiędzy tradycją partycypacji społecznej a tradycją ładu wolności w kształtowaniu kanonów architektonicznych, urbanistycznych, krajobrazowych.

Karta Ziemi (Earth Charter) – zwana też Deklaracją z Rio w sprawie rozwoju i środowiska, przyjęta na międzynarodowej konferencji w Rio de Janeiro w 1992 roku zapoczątkowała istotny postęp w zakresie partycypacji społecznej. Określa ona trzy pola tworzenia możliwości i rozwijania partycypacji społecznej: dostęp do informacji; udział w procesie podejmowania decyzji; dostęp do środków prawnych i administracyjnych. Partycypacja społeczna wykazuje dużą różnorodność form, zróżnicowaną celowość i skuteczność. Ważne są w niej kontrole i interwencje. Jednakże oprócz powszechnie stosowanych rozwiązań prawnych winny być wykorzystywane bardziej ogólne regulacje, w tym np. Kodeks Postępowania Administracyjnego, Ustawa o dostępie do informacji publicznej, ustawa Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi [Gonda-Soroczyńska 2005].

CEL, ZAKRES, METODY BADAŃ

Celem pracy jest analiza i ocena stopnia funkcjonowania partycypacji społecznej i jej wpływu na rozwiązywanie współczesnych problemów ziem górskich, w tym obszarów uzdrowiskowych. Mowa tu o udziale społeczności lokalnych w rozwoju Sudetów Południowo-Wschodnich na obszarze gminy Łądek Zdrój. Obszar ten szczególnie nadaje się do tego typu badań, ze względu na występujące tam walory przyrodnicze i krajobrazowe, jak i na turystyczno-rekreacyjny, uzdrowiskowy charakter tego obszaru.

W pierwszej kolejności, na podstawie literatury przedmiotu, po określeniu problematyki badań, dokonano doboru cech charakteryzujących dane zagadnienie. Wskazano faktyczny udział społeczności lokalnej w różnego typu przedsięwzięciach, zazwyczaj proponowanych przez urząd gminy i różne organizacje pozarządowe.

Materiały źródłowe, stanowiące podstawę badań pochodziły z Urzędu Gminy Łądek Zdrój, z lokalnej gazety „Debaty Łądeckie”. W pracy posłużono się nadto opiniami mieszkańców, wywiadem środowiskowym.

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NARZĘDZIEM ZARZĄDZANIA

Aktywny udział społeczny wykazuje także swoje słabości. Wymienić można chociażby kilka z nich: utrata części władzy przez decydentów i pełnego ich wpływu na decyzje; ograniczenia w komunikacji i polityce informacyjnej; pojawianie się nowych konfliktów; rozbieżność celów grup uczestniczących w podejmowaniu decyzji; różnorodność trudnych do pogodzenia dążeń; zróżnicowane punkty widzenia. Stosunkowo często mieszkańcy uczestniczący w spotkaniach nie akceptują nowych, niekiedy bardzo ciekawych rozwiązań. Negują propozycje, nie zapoznając się wcześniej z proponowanymi schematami czy hasłami. Wypracowanie prawidłowo funkcjonującego mechanizmu partycypacji wymaga sporo czasu i energii.

Partycypację społeczną uznać należy za narzędzie zarządzania na poszczególnych szczeblach planowania przestrzennego, zwłaszcza na szczeblu lokalnym (a od 2003 r. mocą ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym teoretycznie również na szczeblu wojewódzkim). To narzędzie zarządzania znane i praktykowane było już w latach 60. XX wieku w „starych” krajach Unii Europejskiej, tj. przez wiele lat przed wejściem Polski do Unii Europejskiej.

Na podstawie przeprowadzonych analiz, badań można stwierdzić, iż w Polsce prawidłowo pojmowany proces demokratyczny dopiero się rodzi, nabiera właściwych rozmiarów i tempa (również na ziemiach górskich). Polskie społeczeństwo w poprzednim systemie politycznym nie wypracowało kultury dyskusji, umiejętności kompromisu, poszanowania dla opinii ekspertów (a jeżeli wypracowało to w niewystarczającym stopniu). Stąd „ewoluująca” autentyczna partycypacja społeczna, posiadająca również liczne zalety, do których zaliczyć należy: demokratyzację społeczeństwa, wypracowanie najkorzystniejszych decyzji, możliwości wymiany informacji, wiedzy, wymiar ekonomiczny.

Kraj nasz dopiero przez kilkanaście lat oswaja się z demokracją. Wkracza ona w liczne, jakże różne obszary życia. Odgrywa także istotną rolę w planowaniu przestrzennym i urbanistyce. Komunikacja społeczna z władzami, inwestorami winna przyczyniać się do coraz lepszego, wspólnego formowania polityki decyzyjnej. Ma ona bezpośredni wpływ na kształtowanie i organizację otaczającej nas przestrzeni. Realizacja tego procesu nie jest prosta. Jednakże w społeczeństwie demokratycznym jest to jedyna właściwa droga działania.

UDZIAŁ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ, KONSULTACJE SPOŁECZNE KLUCZEM PRZEMIAN W PRZESTRZENI

Udział obywateli w kształtowaniu przestrzeni, w dokonywaniu zmian w otaczającej nas architekturze to ważny klucz wszelkich przemian w relacjach długoterminowych. To także warunek ich trwałości. Społeczeństwo zamieszkujące określony teren winno się nim interesować, czuć się za niego odpowiedzialnym, utożsamiać się z nim. Niezbędna jest również świadoma z nim identyfikacja.

Efektywnymi formami partycypacji są m.in.: możliwości techniczne, w tym techniki wizualizacji, media elektroniczne, ale także tradycyjne spotkania publiczne. Posiadają one zarówno wiele zalet jak i wad. A może należałoby zastanowić się nad propagowaniem spotkań w tzw. „grupach sąsiedzkich”, czy „społecznych komitetach roboczych” lub wprowadzenia instytucji tzw. „ankiety publicznej”, instytucji mediatora społecznego (praktykowanych w „starych” krajach Unii Europejskiej, w których stopień partycypacji społecznej jest także różny, jak również zasady jej funkcjonowania zróżnicowane). Uzyskane opinie należałoby przeanalizować i wybrać najbardziej optymalne rozwiązania, uwzględniające przede wszystkim oczekiwania publiczne, tak by jeszcze przed rozpoczęciem procesu inwestycyjnego przedstawiać je decydentom [Janowski 2005].

W demokratycznym kraju sposób wykorzystania wspólnej przestrzeni podlega ciągłym modyfikacjom i winien on być konsultowany ze społeczeństwem. Obywatele powinni brać udział w definiowaniu i rozwiązywaniu problemów związanych z planowaniem przestrzennym, z gospodarką przestrzenną. Takie zachowania stanowią przejaw demokracji. Mowa tu o kształtowaniu ładu w przestrzeni poprzez: udział społeczeństwa w jego tworzeniu (wspólna praca przy projektowaniu i budowie obiektów przestrzeni społecznej i publicznej); udział obywateli w funkcjonowaniu ładu przestrzennego (współdecydowaniu w przestrzennym życiu publicznym); udział w identyfikacji wartości i zapotrzebowania na krajobrazy lokalne (uwzględniane zwłaszcza w początkowej fazie procesu planowania). Mieszkańcy określonego terenu najlepiej znają swoje potrzeby, „czują” otaczającą ich przestrzeń. Dlatego mogą zaproponować, wskazać możliwości, jak skutecznie troszczyć się o ich teren, jak zachować piękno okolicy, jak realizować ich pomysły gospodarcze, artystyczne, edukacyjne, jak promować inicjatywy lokalne. Tylko wraz ze wspólnotą lokalną można stworzyć odpowiednią strukturę egzystencji przestrzennej i nie dopuścić do wegetacji przestrzennej. Jednak, by doprowadzić do takiej sytuacji niezbędna jest odpowiednia skala partycypacji społecznej, kondycja wspólnot, ich dojrzałość.

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA W SYSTEMIE PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO

Na dobrze rozwiniętą partycypację w „starych” krajach Unii Europejskiej wpłynął czasokres tworzenia podwalin współczesnych systemów planistycznych poszczególnych państw (zwłaszcza dużo wcześniejsze niż w Polsce wprowadza-

nie określonych aktów prawnych). W Wielkiej Brytanii np. od początku XIX wieku obserwuje się nowatorskie trendy projektowania przestrzeni, przy współudziale społeczeństwa, w Holandii, kraju o najsilniej rozwiniętej partycypacji społecznej, w którym już w 1901 roku wydaną ustawę, można uznać za dokument opracowany dla społeczeństwa, przez społeczeństwo, konsultowany ze społeczeństwem.

W polskim systemie planowania przestrzennego na szczeblu krajowym partycypacja społeczna nie występuje. A może w ślad za Niemcami dobrze byłoby, by politykę rządu konsultowano ze społeczeństwem, które miałyby możliwość ingerencji, wprowadzania propozycji pewnych korekt (korzystając zwłaszcza z korespondencji drogą elektroniczną). Także większy wydzźwięk winien pojawić się na szczeblu wojewódzkim w kwestii partycypacji tj. faktycznego jej funkcjonowania. W ramach szczebla lokalnego planowanie międzygminne, np. na wzór Francji pozytywnie mogłoby wpływać na kształtowanie przestrzeni [Gonda-Soroczyńska 2006].

W system planowania przestrzennego winno wbudować się czynnik pewności, tak ważny przy podejmowaniu każdego nowego przedsięwzięcia, tak by był on oparty na zasadzie „prawnej pewności” [Jerzmański 2004]. A może na wzór Holandii, w ramach partycypacji społecznej należałoby przeprowadzać specjalne konkursy otwarte wśród mieszkańców danej miejscowości. Związane byłyby one z zamiarem wprowadzenia określonych zmian przestrzennych (konkursy takie zorganizowano już w niektórych miastach europejskich, np. w Hadze). Wszystkie pomysły mieszkańców należałoby zebrać w publikację, którą otrzymałby bezpłatnie każdy mieszkaniec. Najlepszy pomysł mógłby być nagrodzony. Ten rodzaj partycypacji społecznej stanowić mógłby ciekawy i dobry przykład na udział społeczności lokalnej w zarządzaniu miastem, gminą.

Kolejną propozycją jest instytucja mediatora społecznego. Ze znajomością psychologii społecznej, z przygotowaniem zawodowym prowadzono by negocjacje społeczne. Sposób ten mógłby okazać się bardzo przydatny zwłaszcza tam, gdzie pojawia się niebezpieczeństwo sporu. W profesjonalny sposób przybliżałaby uczestnikom konfliktu istotę zagadnień i wzajemne oczekiwania. Mediator to rozwiązanie proste, bardzo skuteczne i pomocne.

PRZYKŁADY UDZIAŁU SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W ROZWOJU ZIEM GÓRSKICH NA PRZYKŁADZIE ZIEMI ŁĄDECKIEJ

Omawiając udział społeczności lokalnej w rozwiązywaniu problemów i poszukiwaniu sposobów na możliwie szybki rozwój, niżej przedstawiono sposoby, którymi posłużono się na Ziemi Łądeckiej. Analizując je, obserwuje się chęć bezpośredniej współpracy mieszkańców gminy z jej władzami. Przedstawiona partycypacja społeczna w wielu przypadkach wzbudza podziw i stanowi dobry przykład dla innych gmin położonych na ziemiach górskich. Mieszkańcy

zaakceptowali i nadal akceptują propozycje i apele burmistrza, aktywnie włączając się w ich realizację.

Elementy partycypacji społecznej na Ziemi Łądeckiej zrealizowane lub w trakcie realizacji (ostatnie 2 lata):

– Udział społeczności lokalnej w konkursach mających na celu podniesienie poziomu estetyki całych miejscowości, poszczególnych posesji, w rozwiązywaniu problemów i zaspokajaniu potrzeb mieszkańców, pobudzaniu życiowych aspiracji, w poprawie jakości życia, w aktywizacji mieszkańców, w podnoszeniu atrakcyjności zamieszkiwanych terenów np.: konkurs „Mój Łądecki >>„dom”<< – piękny i zadbane”; konkurs na najładniejszą dekorację świąteczną; konkurs „Działaj lokalnie”; konkurs „Mała odnowa wsi”; konkurs „Piękna wieś 2008 r.”; akcja ukwiecania miasta – „Wspólnie tworzymy piękno”; akcja „Posprzątaj z nami nasze miasto” zainicjowana przez Urząd Miasta i Gminy.

– Udział uczniów w szkolnych konkursach, spotkaniach różnego typu, w tym: ekologicznych, fotograficznych: szkolny gminny „Konkurs ekologiczny CIK-CzyśCIK” - zbiórka surowców wtórnych, możliwość indywidualnego wykazania się w dziedzinach artystycznych: plastycznej, literackiej i muzycznej o tematyce proekologicznej; spotkanie burmistrza z uczniami i nauczycielami szkół i przedszkoli promujących gminę Łądek Zdrój w powiecie, województwie i Polsce; konkurs fotograficzny dla uczniów szkół gminy Łądek-Zdrój „Zabytkowe pejzaże Gminy Łądek”; udział młodzieży (w wieku 13–20 lat) gminy Łądek Zdrój w programie „ŁĄDEK OCZAMI MŁODYCH” – zapoznanie młodzieży Łądka Zdroju i okolic z zabytkami architektury i przyrody tego terenu poprzez niekonwencjonalne zajęcia; udział młodzieży w projekcie „Mniejsze nie znaczy gorsze” organizowanym przez Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej im. Macieja Zataja (przygotowanie interdyscyplinarnej wystawy fotograficznej pt. „PASJE”); udział w konkursie grantowym „Równać Szanse 2008” Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży w ramach Programu „Równać Szanse 2008” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności; „Szał w mieście”, czyli łądeckie ferie z pasją – warsztaty dla dzieci i młodzieży (teatr, kuglarstwo, tworzenie świec, fotografia artystyczna, stylizacja, taniec, pokazy filmów i bajek, zajęcia „Ferie z biblioteką”, zajęcia sportowe – turnieje siatkówki, koszykówki, piłki halowej i dwóch ogni, gry, zabawy, konkursy, szkolenia z zakresu podstawowej obsługi komputera i Internetu dla emerytów i rencistów).

– Udział mieszkańców w różnego rodzaju akcjach charytatywnych, integracyjnych, w tym osób niepełnosprawnych z pełnosprawnymi, zainteresowanie się problemami wieku starszego: aktywny udział mieszkańców gminy i miasta w Finałach Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy Jurka Owsiaka (kwesta uliczna, również przy współudziale Klubu Samochodów Terenowych „Quattro”, koncerty zespołów młodzieżowych, liczne licytacje, występy zespołów: „Leśne Elfy”, „Neverland”, „Gort Haur”, „La resistance”, „Światelko do nieba”, zapalony na górze Trzech Krzyży); udział społeczności lokalnej w zawodach wędkar-

skich: w konkurencjach „największa ryba”, „najmniejsza ryba” na łowisku FISCHLAND w Trzebieszowicach; udział mieszkańców w prezentacji Łądka w Galerii Dominikańskiej we Wrocławiu – impreza promocyjna „Cztery Pory Roku na Dolnym Śląsku”, organizowana przez Dolnośląską Organizację Turystyczną dwa razy do roku (oferty uzdrowiskowe i turystyczne, dyżury mieszkańców, pokaz filmu promocyjnego, poczęstunek wodą mineralną „Długopolanka” w stylowych kubeczkach, pokaz wyrobu kwiatów z bibuły w wykonaniu pani Krystyny Kopytko i rzeźb pana Tomasza Szpali, łądeckiego rzeźbiarza (ekspozycja promująca wyroby dolnośląskiego rzemiosła artystycznego), oferta przyjazdu do Łądka po zdrowie i wypoczynek (zwłaszcza aktywny); udział społeczności lokalnej w realizacji Grantu od Fundacji Wspomagania Wsi – zorganizowanie dla dzieci w grupie integracyjnej zabaw terenowych w okresie zimowych ferii (zajęcia integrujące dzieci niepełnosprawne z pełnosprawnymi rówieśnikami); udział społeczności lokalnej w seminarium poświęconemu problematyce wieku starszego w kontekście społeczeństwa obywatelskiego. Współczesność nie jest przyjazna starości i wartościami z nią związanymi, takimi jak doświadczenie życiowe, duchowość, dystans. Polskie społeczeństwo starzeje się, a świadomość społeczna, że osoby starsze należą do grup dyskryminowanych jest niewielka. Debata wokół problematyki obecności i aktywności seniorów w społeczeństwie; udział mieszkańców Łądka Zdroju w akcji biegania Polaków „Polska biega i Łądek biega” – po zdrowie, po relaks, po czynny wypoczynek; udział łądeckich seniorów w Telewizyjnym Klubie Seniora, programie przedstawiającym lokalne społeczności w wieku 50+, które znajdują różne sposoby na realizację swoich pasji, hobby i aktywność (prezentacje robótek w rodzaju serwet haftowanych, serwetek, robótek szydełkowych i na drutach, suszonych kompozycji kwiatowych, chust z jedwabiu ręcznie malowanych, zachęcanie do zabiegów i kąpieli w leczniczych wodach termalnych, omawianie ich wpływu na zdrowie, zwłaszcza ludzi starszych, pogłębianie świadomości ekologicznej); udostępnienie Telewizyjnemu Klubowi Seniora przez mieszkańców gminy gospodarstw agroturystycznych (wykorzystujących energię naturalną z zamontowanej na dachu budynku baterii słonecznej, posiadających ekologiczny ogród, dostarczający świeżych i zdrowych warzyw na posiłki dla gości); utworzenie Łądeckiego Koła Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów (organizowanie wycieczek jednodniowych po regionie, wyjazdy do teatru i opery, nauka języka czeskiego i angielskiego, nauka tańca, nauka obsługi komputera, aerobik).

– Udział w promocjach (różnego typu), prezentacjach gminy, targach turystycznych promujących walory turystyczne i krajoznawcze Ziemi Kłodzkiej, propagując produkty regionalne: udział społeczności lokalnej w Międzynarodowych Targach Turystycznych Holiday Word w Pradze, największych w Europie Środkowej. Prezentacja materiałów, które powstały dzięki wspólnym działaniom promocyjnym powiatu Kłodzkiego i Stowarzyszenia Gmin Orlicko, przy współudziale społeczności lokalnych (m.in. projekt pt.: „Kłodzko-Orlicko: Wszystko

i jeszcze więcej” współfinansowanym przez Unię Europejską, współtworzenie kalendarza „Łądeckie pejzaże 2007” – również pejzaże łądeckich artystów); promocja Łądka Zdroju przez Klub Samochodowy „Quattro” w TVP Wrocław. Wywiady z członkami klubu w różnych atrakcyjnych miejscach gminy. Włączenie się klubu w działalność społeczną. Oprócz zainteresowań czysto motoryzacyjnych i turystycznych złożenie oferty „Quattrowców” dotyczącej wykorzystania swoich samochodów, umiejętności i doświadczenia jazdy w górskim terenie, na rzecz akcji ratowniczych; udział społeczności lokalnej w prezentacji Łądka w Galerii Dominikańskiej we Wrocławiu podczas której przedstawiono m.in. ofertę kulturalną Łądka Zdroju (m.in. Dzień Patrona, Międzynarodowy Festiwal Tańca, Łądeckie Lato Muzyczne, Przegląd Filmów Górskich); udział przedstawicieli Łądka Zdroju w Ogólnopolskim Forum Turystycznym, spotkaniu poświęconym analizie sytuacji, w której znajdują się gminy i przedsiębiorstwa z branży turystycznej w latach 2007–2013, przy możliwościach skorzystania ze środków Unii Europejskiej. Współpraca pomiędzy władzami gmin, firmami uzdrowiskowymi, branżą turystyczną oraz parkami narodowymi i krajobrazowymi oraz nadleśnictwami może rozpocząć budowanie koalicji na rzecz rozwoju regionu. Spotkanie to z ogólnopolskiego rozszerzyć ma swoją formułę do międzynarodowego (udział gości m.in. z Czech, Słowacji i Niemiec); udział mieszkańców w wizycie belgijskich dziennikarzy w Łądku, pracujących głównie dla wydawnictw turystycznych. Zorganizowanie dla nich wycieczki samochodami terenowymi Klubu „Quattro” po okolicy uzdrowiska. Pokazanie gościom terenów inwestycyjnych we Wrzosówce i przekazanie materiałów dotyczących tej oferty. Przedstawienie charakterystyki gminy, jej planów rozwojowych związanych z zasobami wód termalnych oraz wykorzystaniem środków unijnych; udział mieszkańców miasta w uroczystości „Święto Sztuk Wszelakich” (otwarcie wystaw fotograficznych, malarstwa, grafiki, rysunku młodych artystów oraz pokazy lepienia z gliny i prezentacje uczestników warsztatów ceramicznych, otwarty warsztat wyrobu świec prowadzony na zakończenie projektu: „Nie bądź knot!” i wiele innych, ciekawych prezentacji realizowanych przez młodzież); udział w konkursie na „Najlepszy Regionalny Produkt Agroturystyczny” organizowanym co roku przez Międzynarodowe Targi Poznańskie, Fundację Wspomagania Wsi oraz Akademię Rolniczą w Poznaniu. Druga nagroda za produkty „Eko-muzea wsi Ziemi Kłodzkiej” i „Wioski beztroski” dla Lokalnej Organizacji Turystycznej Ziemi Kłodzkiej oraz Fundacji Kłodzka Wstęga Sudetów; udział w targach „FARMA 2007” (mieszkanki Łądka Zdroju – inspektora ds. ochrony środowiska, biorącej udział w pracach programu „LEADER+” realizowanym przez gminy wiejskie regionu kłodzkiego tworzące wraz z LOT-em Fundację Kłodzka Wstęga Sudetów); udział mieszkańców w targach przygranicza „III Kulturalne Zderzenia Przygranicza Kraliky – Międzyzlesie”. Współpraca z czeskimi miejscowościami pogranicza pomagająca poznawać się i rozwijać turystycznie obu granicznym stronom (prezentacja łądeckiego rzemiosła arty-

stycznego, tradycji i oferty turystycznej); pomoc przy realizacji filmu dla TV Polonia, pokazującego różne atrakcyjne regiony i miejsca w cyklu „Polska z bocznej drogi”. Działający od lat Klub Samochodów Terenowych i Weteranów Szos „Quattro” (rekrutujący się z mieszkańców gminy) okazał się świetnym motywem przewodnim. Poprzez działalność klubu pokazano możliwości aktywnego wypoczynku i spędzania czasu w Łądku Zdroju; udział w Międzynarodowych Targach Regionów i Produktów Turystycznych TOUR SALON 2007. Rozpowszechnianie materiałów dotyczących miasta i okolic; udział w projekcie „Interaktywna Gmina”. Wyróżnienie „Interaktywna Gmina” dla Łądka przyznane przez Stowarzyszenie na Rzecz Promocji Dolnego Śląska. To pierwszy ranking internetowych serwisów samorządowych w województwie dolnośląskim. Gmina Łądek-Zdrój znalazła się w grupie gmin miejsko-wiejskich na 5 miejscu w województwie spośród 55 samorządowych serwisów, a w ogólnej klasyfikacji na miejscu 16 (na 169 gmin).

– Udział w różnego typu konsultacjach społecznych: udział w konsultacjach społecznych „Harmonogramu i programu prac związanych ze sporządzeniem planów gospodarowania dla obszarów dorzeczy” z terenu regionu wodnego Środkowej Odry w procesie przygotowywania planów gospodarowania wodami – I tura. Plany te mają stanowić jeden z podstawowych instrumentów zrównoważonego zarządzania zasobami wodnymi zgodnie z wymogiem Ramowej Dyrektywy Wodnej 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej; nieznaczne zainteresowanie się mieszkańców wyłożonym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego z 2000 r. i udział w dyskusji publicznej nad przyjętymi w projekcie planu rozwiązaniami¹. Udział nie jest powszechny. Pojedyncze osoby fizyczne uczestniczyły w dyskusji publicznej zgodnie z art. 11 pkt 10 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 roku. Instytucje w tej kwestii wykazują bierność. Trwają wstępne prace do nowego studium, rozpoczęte w 2008 roku, a które zostaną zakończone prawdopodobnie w 2009 roku; nacisk społeczny (zwłaszcza prywatnych inwestorów, działkowców) na dokonanie zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (ok. 5–10% społeczności). Duże zainteresowanie wyznaczeniem terenów pod nowe funkcje, zwłaszcza turystyczne (w tym sporty zimowe)²; spotkanie mieszkańców z burmistrzem w kwestii renty planistycznej. Wyjaśnienie mieszkańcom, że zgodnie z art. 36 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2003 r. nr 80, poz. 717), „jeżeli w związku z uchwaleniem planu miejscowego albo jego zmianą wartość nieruchomości wzrosła,

---

¹ Informacje uzyskane od Pani Naczelnik Wydziału Infrastruktury i Środowiska Urzędu Miasta i Gminy Łądek Zdrój.

² Ibidem.

a właściciel lub użytkownik wieczysty zbywa tę nieruchomość, wójt, burmistrz albo prezydent miasta pobiera jednorazową opłatę ustaloną w tym planie, określoną w stosunku procentowym do wzrostu wartości nieruchomości”; udział w II turze konsultacji społecznych, zorganizowanych przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu. Poprzedzają one przygotowanie planów gospodarowania wodami w rejonie swojego działania. Konsultacje te dotyczą „Przeglądu istotnych problemów gospodarki wodnej dla obszarów dorzeczy”. W dokumencie tym zostały określone najważniejsze problemy związane z gospodarowaniem zasobami wodnymi, będące skutkami działania człowieka w przyrodzie (wynikające m.in. z funkcjonowania sektora komunalnego, przemysłu i rolnictwa). Konsultowany dokument wraz z materiałami towarzyszącymi został zamieszczony na stronie internetowej RZGW we Wrocławiu.

– Udział w programach mających na celu rozwiązywanie lokalnych problemów, współpracę z miastami i stowarzyszeniami partnerskimi, dbałość o czas wolny człowieka: udział w programie szkoleniowym „Warsztaty Akademii Partnerstwa Lokalnego”. Akademia Partnerstwa Lokalnego jest programem przygotowującym dolnośląskie gminy do realizacji projektów partnerskich z Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2007–2013. EFS wspiera przede wszystkim wspólne działania różnych podmiotów – publicznych i prywatnych, mające na celu rozwiązywanie lokalnych problemów. Pojedyncze podmioty nie są w stanie skutecznie realizować swoich pomysłów. Do utworzenia partnerstwa należy się też odpowiednio przygotować i dlatego grupa łądecka zadeklarowała udział w programie szkoleniowym. W skład grupy wchodzi przedstawiciele łądeckich organizacji pozarządowych i gminnych instytucji. Zaproszono także mieszkańców do współpracy; udział społeczności lokalnej w akcji „Konferencje na peronie łądeckiego dworca” – „Spotkanie na peronie”. Gmina Łądek Zdrój od chwili zawieszenia połączeń kolejowych czyni starania, aby przywrócić pasażerski transport kolejowy na linii Kłodzko Główne – Stronie Śląskie. Istnienie regularnych połączeń kolejowych zawsze miało bardzo ważne znaczenie dla rozwoju gospodarczego Ziemi Kłodzkiej. Organizowane przez łądecki samorząd dwukrotnie konferencje na peronie łądeckiego dworca pozwoliły wypracować koncepcję, która daje szansę na ponowne uruchomienie połączeń, rewitalizację obiektów dworcowych i stworzenie sprawnie zarządzanej kolei aglomeracyjnej w obszarze powiatu Kłodzkiego. Zbieżność propozycji i wniosków składanych przez gminę przy udziale społeczności lokalnej z projektami Zarządu Województwa Dolnośląskiego; współpraca społeczności lokalnych Gminy Łądek Zdrój w ramach stowarzyszeń i związków na terenie kraju oraz z gminami partnerskimi (Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych RP, Stowarzyszenie Gmin Ziemi Kłodzkiej, Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Głacensis, Związek Gmin Śnieżnickich, Dolnośląska Organizacja Turystyczna, Stowarzyszenie „Wybrani w Górach”, Fundacja Kłodzka Wstęga Sudetów, Międzygminny Związek Celowy). Wśród miast partnerskich wymienić można: holenderską

gminę Goedereede, czeski Jawornik i cztery wiejskie gminy przygraniczne (np. wieś Klasterec nad Orlicy w Republice Czeskiej). Społeczność Łądku Zdroju uczestniczy w różnych uroczystościach okolicznościowych (np. „Dni Jawornika”, wspólne spotkania turystyczne na Górze Borówkowej, zawody sportowe, współpraca młodzieży); dbałość o czas wolny człowieka, stanowiący czynnik wzrostu jakości życia ludzkiego poprzez udział społeczności lokalnej w spotkaniu przedstawicieli międzynarodowej organizacji „Word Leisure Organization”. WLO będzie organizować w 2012 r. międzynarodowy kongres poświęcony problematyce czasu wolnego; współpraca na pograniczu polsko-czeskim. Omawianie wspólnych problemów, których rozwiązanie jest istotne z punktu widzenia tego regionu europejskiego – jak ciąg komunikacyjny Wrocław–Brno–Wiedeń, wspólne projekty w dziedzinie turystyki, współpraca na rzecz rozwoju pogranicza (VII Konferencja Kłodzko-Orlicka 2007); spotkanie mieszkańców przygranicznych miejscowości – „Europa bez granic”. W nocy z 20/21 grudnia 2007 r. z racji przystąpienia Polski do układu z Schengen na przejściu granicznym Lutynia–Travna odbyło się uroczyste otwarcie granicy dla ruchu kołowego do 3,5 tony. W spotkaniu wzięli udział mieszkańcy obu przygranicznych miejscowości, turyści, władze samorządowe oraz goście; po wejściu do strefy Schengen częstsze kontakty z naszymi sąsiadami zza dzielącej nas dotychczas granicy. Obecnie granica nie dzieli a łączy. Ten stan widoczny jest szczególnie w partnerskich przedsięwzięciach, na które można pozyskiwać środki w ramach programu Europejska Wspólnota Terytorialna. Sporządzono wnioski z dziedziny turystyki „Rychlebskie Hory – Góry Złote”. Projekt zakłada spopularyzowanie atrakcji turystycznych granicznego pasma górskiego i położonych w jego obrębie miejscowości poprzez system tablic informacyjnych, tablic „witaczy” przy wjazdach do miast, oznakowania miejscowości, wydanie materiałów promocyjnych w 4 językach. Trwają prace nad opracowaniem projektu „Poprawa bezpieczeństwa w obszarze pogranicza polsko-czeskiego”.

– Aktywność społeczna poszczególnych osób i grup społecznych, troska o swoją gminę: prace pana Zdzisława Dumańskiego w trosce o turystów – prace przy znakowaniu i konserwacji szlaków turystycznych (na terenie gminy Łądek Zdrój jest to 67,5 kilometra szlaków, a na ich oznakowanie składają się stanowiska informacyjne, drogowskazy, słupy typu „rogacz” oraz znaczniki trasy). Oznakowanie niszczy pod wpływem warunków atmosferycznych, ale często są to też zniszczenia spowodowane aktami wandalizmu. By zapewnić turystom bezpieczne poruszanie się po trasach turystycznych gmina Łądek Zdrój przy współudziale mieszkańców wspomaga utrzymanie i konserwację oznakowania; troska mieszkańców o place zabaw dla dzieci – pismo do gazety „Debaty łądeckie” w tej sprawie; troska mieszkańców o wizerunek miasta, o wybór miejsca na dalsze życie, zwłaszcza przez młode pokolenie.

PODSUMOWANIE

W Polsce, osuwając się z demokracją, w systemie planowania przestrzennego partycypacja społeczna funkcjonuje w niezadowalającym stopniu. Mocą ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 roku, oprócz konsultacji społecznych, w ramach których możliwe są uwagi obywateli do projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wprowadzono *novum*. Projekt studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wyłożony jest również do publicznego wglądu. Istnieje możliwość składania wniosków do tego projektu, co stanowi kolejny etap uspołecznienia polskiego systemu planowania przestrzennego. Również w ramach planowania wojewódzkiego (regionalnego) każdy podmiot ma prawo składania wniosków do Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa. Jednakże w porównaniu z innymi, zwłaszcza „starymi” krajami unijnymi udział polskiego społeczeństwa w planowaniu przestrzennym winien być pełniejszy. Profesjonalni bowiem inwestorzy wybierają te gminy, w których panuje ład i porządek, w których brak jest konfliktów przestrzennych. Społeczeństwo polskie często dostrzega także wyraźnie negatywne skutki poczynań inwestycyjnych. Dlatego tak ważna jest współpraca z różnymi grupami społecznymi, w tym m.in. z lobby ekologicznym [Wojtyszyn 2005]. W procesie inwestycyjnym niezbędni są przede wszystkim dobrej klasy eksperci, projektanci, specjaliści od gospodarki gruntami, od nieruchomości, socjologowie, którzy w porę są w stanie ostrzec przed konfliktami społecznymi, którzy znają dobrze klimaty i postawy społeczne, którzy uchronią przed popełnieniem błędów, w późniejszym okresie nie do naprawienia. Dlatego w procesie decyzyjnym tak ważne jest uwzględnienie logiki związanej z normalizacją stosunków społecznych.

W opracowaniu zwrócono uwagę na udział łódzkiej społeczności lokalnej w rozwiązywaniu współczesnych problemów rozwoju miejscowych ziem górskich na podejmowane dyskusje w szerokich kręgach m.in. planistów, urbanistów, architektów, socjologów, prawników. Bardzo skrótowo wskazano rozwiązania dotyczące partycypacji społecznej stosowane w tzw. „starych krajach UE”. Na ich wzór może należałoby stworzyć instytucję mediatora społecznego, by nie dochodziło do konfliktów pomiędzy uczestnikami dyskusji. Omawiając partycypację społeczną, należy zwrócić uwagę na podstawowe uwarunkowania rozwoju polskiej przestrzeni, zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne, tak by już od samego początku procesu planistycznego wszystko właściwie ułożyć, uporządkować, zaplanować ku zadowoleniu społeczności lokalnych.

BIBLIOGRAFIA

Gawryszewska B. J. *Uczestnictwo społeczne w kształtowaniu ładu przestrzeni i jego związek ze strukturą krajobrazu codziennego* [w:] *Oblicza Równowagi*, Referaty z Międzynarodowej

- Konferencji Oblicza Równowagi - Architektura, Urbanistyka, Planowanie - u progu Międzynarodowej Dekady Edukacji na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Wrocław 23–26 czerwiec 2005 r., Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2005.
- Gonda-Soroczyńska E. *Urzędnik publiczny menadżerem polskiego systemu planowania przestrzennego. Standardy kształcenia na kierunku Administracja*, Materiały VI Dorocznej Konferencji Stowarzyszenia Edukacji Administracji Publicznej 4–5 listopad 2005 w Warszawie, Warszawa 2005.
- Gonda-Soroczyńska E. *Partycypacja społeczna w systemie planowania przestrzennego wybranych krajów Unii Europejskiej* [w:] *Urbanistyka w działaniu. Teoria i praktyka. Materiały II Kongresu Urbanistyki Polskiej pod redakcją Tomasza Ossowicza i Tadeusza Zipsera*, Urbanista, Warszawa 2006.
- Jankowski K. *Sposób na partycypację*, Architektura 9/2005 s.22, Warszawa. 2005
- Jerzmański J. *Udział społeczeństwa w procesach decyzyjnych w sprawach dotyczących środowiska jako procedura prawna*, Materiały z Warsztatów nt.: *Udział społeczny w zrównoważonym rozwoju lokalnym*. PKE, Okręg Dolnośląski, Wrocław 2004.
- Poczobut J. *Partycypacja lokalnych społeczności w zrównoważonej odnowie miasta* [w:] *Oblicza równowagi*, Referaty z Międzynarodowej Konferencji Oblicza Równowagi - Architektura, Urbanistyka, Planowanie - u progu Międzynarodowej Dekady Edukacji na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Wrocław 23–26 czerwiec 2005 r., Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2005.
- Wojtyszyn B. *Partycypacja społeczna w planowaniu przestrzennym na rzecz zrównoważonego rozwoju* [w:] *Oblicza równowagi*, Referaty z Międzynarodowej Konferencji Oblicza Równowagi – Architektura, Urbanistyka, Planowanie – u progu Międzynarodowej Dekady Edukacji na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Wrocław 23–26 czerwiec 2005 r., Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2005.

Dr inż. arch. Eleonora Gonda-Soroczyńska
Katedra Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
adres: ul. Grunwaldzka 53, 50-357 Wrocław,
tel. 071 320 56 16, fax 071 320 56 07,
e-mail: eleonora.gonda-soroczynska@up.wroc.pl

Recenzent: *Prof. dr hab. Władysława Stola*